

ДОБРОВІЛЬНІ ЗАРУЧНИКИ АТОМА, МІСЦЕВЕ НАСЕЛЕННЯ ЧИ «САМОСЕЛИ»?

“Зона відчуження - це територія, з якої проведено евакуацію населення в 1986 році;”

(із ст. 2 Закону України “Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи”)

Згідно з Законом України “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” держава взяла на себе відповідальність за шкоду, заподіяну громадянам внаслідок Чорнобильської катастрофи. Але, на жаль, з різних причин свої зобов’язання перед громадянами держава не в змозі виконати. Однією з категорій постраждалих є люди, які до Чорнобильської катастрофи проживали в населених пунктах, розташованих на території зони відчуження. Тих, хто з різних причин повернувся до рідної домівки, навіть в офіційних документах охрестили “самоселами”.

Якщо говорити про те, як їх називати, то, на мою думку, корінних жителів даної місцевості було б краще називати “аборигенами”, що найбільш повно відображає вказане поняття, хоч і ріже наш слух та поширене більше серед народів Австралії та Океанії.

(Закінчення на стор.6)

ЯКЩО ТОРКНУТИСЯ історії питання, то вона розпочалася з моменту прийняття штабом Цивільної оборони Київської області рішення про евакуацію населення наприкінці квітня та на початку травня 1986 року для населених пунктів Чорнобильського району та затвердження постановою Ради Міністрів УРСР і Укрпрофради від 27 липня 1986 року за №264 "Порядку забезпечення житлом населення, евакуйованого із зони ЧАЕС". Разом з цим, найбільш масове повернення жителів до зони відчуження відбулося в 1987 році після рішення Урядової комісії про можливість реевакуації населення в деякі населені пункти 30-кілометрової зони (№ 253 від 20 жовтня 1986 року, № 304 від 8 листопада 1986 року, № 323 від 25 листопада 1986 року) та проведення відповідної роз'яснювальної роботи з населенням, яке підлягає реевакуації. Тобто процес заселення зони відчуження значною мірою був спровокований цими рішеннями.

Майже через три роки після цього, 28 червня 1989 року, розпорядженням №224-р "Про переселення жителів" РМ УРСР передбачало відселити із 30-кілометрової зони ЧАЕС протягом 1990-1991 років всіх 1100 жителів, які на той час проживали в зоні. Дійсно, і в 1986 році, і в подальшому людей відселяли, але навіть сьогодні є такі, хто не отримав після евакуації житло або те житло, що надавалося, іх не влаштувало і вони від нього відмовилися. У зв'язку з тим, що програма відселення не була виконана (в даному випадку це не значить, що не було куди переселити), КМ України 9 лютого 1993 року видав розпорядження №88-р, яким зобов'язав Київську обласну державну адміністрацію, Мінчорнобиль України та Міністерство внутрішніх справ скласти списки громадян, які до прийняття Закону "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи" переселилися після евакуації до зони відчуження, видати зазначеним громадянам посвідчення потерпілих внаслідок Чорнобильської катастрофи та "тимчасово, до відселення зазначених громадян для проживання за межі зони відчуження, зареєструвати (приписати) їх у населених пунктах, розташованих поблизу зони відчуження" (виділено авт.).

Людей, які проживають в зоні відчуження, можна умовно розділити на декілька категорій:

1. Місцеві жителі, які проживали у квітні 1986 року на цій території, після евакуації не отримували житла і повернулися в зону відчуження до прийняття Закону "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи" (лютий 1991 року).
2. Місцеві жителі, які проживали у квітні 1986 року на цій території, після евакуації отримали житло, але здали його і повернулися у зону відчуження до прийняття зазначеного Закону.
3. Місцеві жителі, які проживали у квітні 1986 року на цій території, після евакуації отримали житло, але повернулися в зону відчуження до прийняття цього Закону.
4. Місцеві жителі, які проживали в квітні 1986 року на цій території, після евакуації не отримали житла і повернулися у зону відчуження після прийняття Закону.
5. Місцеві жителі, які проживали у квітні 1986 року на цій території, після евакуації отримали житло, але повернулися у зону відчуження після прийняття Закону.
6. Громадяни, які не проживали у квітні 1986 року на цій території, працювали на підприємствах в зоні відчуження і залишилися тут після звільнення, або опинилися тут з інших причин. Як правило, це люди, яких ніщо не пов'язує з місцями їх попереднього проживання (немає сім'ї, житла, роботи, інколи навіть не в згоді з законом).

Крім показників до чого після, отримувач чи не отримувач житло, або місцевий чи приїжджий, можна знайти й інші визначники. Частина з тих, хто не має житла в "чистій" зоні, хоче переселитися, але є такі, які не хочуть із зони відчуження нікуди їхати. Власне кажучи, все зводиться до того, що ці люди перебувають на території зони відчуження незаконно, тобто всупереч Закону "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи".

Можна навести безліч прикладів і причин, якими пояснюється повернення. У окремих громадян після евакуації збільшився склад сім'ї і, потребуючи поліпшення житлових умов, вони повернулися до зони відчуження до своїх осель. Є й інші причини. Повертаються у зону відчуження люди похилого віку від злиденного життя, бо тут, за їхніми словами, "хоч хліб дають", тобто працівники підприємств діляться з ними своїми талонами на безплатне харчування та спецдопомогою. Інколи на роботу приїздить разом з непрацюючими членами сім'ї. У "Віснику Чорнобілля" були повідомлення про дезертира, який проживав тривалий час в зоні відчуження, у землянці.

Подібних прикладів можна наводити досить багато, бо сюди найчастіше потрапляють люди, які з різних причин опинилися на соціальному дні, які не в змозі конкурувати на ринку праці, котрі потребують не тільки соціального захисту, але й соціальної реабілітації та допомоги.

Цілком можливо, що Закон України "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи" в частині заборони постійного проживання населення суперечить консти-

туційному праву громадян на вільний вибір місця проживання, але вже розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.02.93 №88-р "Про тимчасове проживання на території зони відчуження до повного відселення" встановлено термін "тимчасово, до відселення", а, значить, процес заселення зони відчуження непрацездатними громадянами триватиме.

Крім цього, деякі працівники підприємств та організацій, що розташовані в зоні відчуження, маючи житло за межами зони, з різних причин заявляють, що вони постійно проживають у зоні відчуження, в основному це стосується жителів м. Чорнобілля. В цьому випадку, гадаю, для них потрібно встановлювати безвахтовий метод роботи, що приведе до деякої економії коштів з оплати праці, надбавок замість добових завахтовий метод роботи, витрат на харчування, утримання гуртожитків та на транспорт.

Підприємства, що розташовані в зоні відчуження і підпорядковані МНС України, спільно з Іванківською районною держадміністрацією забезпечують життєдіяльність населених пунктів зони відчуження і соціальний захист мешканців відповідно до чинного законодавства. Систематична робота підприємствами розпочалася у березні 1993 року відповідно до заходів, затверджених начальником Адміністрації зони відчуження (АЗВ).

Територія населених пунктів зони була закріплена за житлово-комунальним підприємством наказами АЗВ від 22 березня 1996 року №20 і №22, а 10 грудня 1996 року був виданий і діє наказ АЗВ № 138 "Про розподіл функцій щодо

управлінням торговлі. Згідно з договором із газовим господарством, завозиться газ у балонах для одиноких громадян. Підприємствами зони відчуження здійснюється дозиметричний контроль, довкруг сіл та кладовищ влаштовуються мінералізовані протипожежні смуги, ремонт та технічне обслуговування колодязів загального користування, надається допомога у заготівлі та доставці палива, проводиться ремонт та утримання доріг. За заявками виділяється комбайн для обмолоту зерна, є можливість придбати порослят та молодняк великої рогатої худоби для відгодівлі.

Рідні та близькі мають змогу приїхати в зону відчуження до родичів відповідно до вимог Закону України "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи", крім того, Адміністрацією зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення спільно з Київською обласною та міською держадміністраціями щороку організовується доставка у Чорнобиль евакуйованих жителів на поминальні дні.

Медичне обслуговування мешканців зони відчуження виконується з 1992 року СМСЧ-16 (до цього часу проводилося Іванківською районною лікарнею). Обслуговування здійснюють дільничний терапевт, дільничний фельдшер та 4 фельдшери медичних пунктів. Медичний персонал працює за графіком 4х3, у вихідні та святкові дні терміново і невідкладно допомогу надає швидка медична допомога. Для здійснення постійного нагляду за хворими підключаються лікарі відповідних спеціальностей. Диспансерні огляди жителів зони відчуження в основному проводяться лікарем удома, через віддалення сіл і похилий вік пацієнтів. На базі СМСЧ-16 спеціалісти УНЦРМ проводять наукові дослідження з вивчення медико-біологічних аспектів впливу Чорнобильської катастрофи на здоров'я місцевих жителів експедиційним методом. Кошти на медичне обслуговування мешканців зони відчуження окремо не виділяються, а передбачені кошти у повному обсязі не виділяються. З вересня 1997 року зупинено відпуск ліків пільговим категоріям потерпілих громадян за розпорядженням завідувачого Центральної районної лікарні через відсутність фінансування Чорнобильського фонду.

Виходячи з викладеного (згідно з інформацією підприємств і даних соціологічних опитувань), можна визнати недостатність соціального захисту постраждалих осіб, як місцевих жителів, так і працюючих у зоні, бо для них також існують проблеми заборгованості по зарплаті, соціальних виплатах і зайнятості в умовах скорочення чисельності працюючих.

Для впорядкування способу життя людей, які залишилися на території зони відчуження, необхідно встановити статус громадян, які проживають на території зони відчуження і не бажають виїхати на чисті території та виплатити грошову компенсацію тим, хто її не одержав; виділити кошти на виселення із зони відчуження людей, які стоять на черзі на відселення у держадміністрації; для поліпшення роботи з громадянами, які після евакуації повернулися в зону відчуження, створити систему управління населеними пунктами зони відчуження, в яких проживають люди; пріоритетне працевлаштування осіб працездатного віку; вивчити можливість залучення жителів зони відчуження до суспільно корисної праці.

Ці заходи обговорювалися 23 листопада 1998 року на нараді в МНС України, яку проводив перший заступник міністра В.Холоша. За результатами наради було прийнято відповідні рішення.

Але навіть після виконання усіх запропонованих заходів зона відчуження поки що залишається радіаційно забрудненою територією з багатьма обмеженнями і прогнозом щодо подальшого існування населених пунктів (підкреслено авт.) досить невтішний. У даному випадку спрацюють правила адаптації, тобто сукупності реакції живої системи (яка є адаптивною), підтримуючих її функціональну стійкість при зміні умов середовища, що оточує цю систему. Причому наслідки посилюються тим, що ця система замкнена, з обмеженою кількістю зворотних зв'язків і без природного відтворення.

Люди, які тут проживали до квітня-травня 1986 року, перебували у стані своєрідного комфорту, що не завжди є достатнім життєвим рівнем, тобто мали роботу, до них могли приходити діти, онуки, інші родичі, вони могли вільно пересуватися.

Потім близько року тривав період дестабілізації, людей переселяли, роз'єднувалися сім'ї, люди потрапили в неадекватні умови середовища, декотрі поверталися назад, але й тут вже зовсім інші умови.

Після цього близько трьох років тривав період стабілізації або адаптації, коли більшість зуміла створити свій стан комфорту на новому місці в залежності від віку, самопочуття, матеріального стану, суспільного становища.

Зараз у зоні відчуження триває період натуралізації, або власне адаптування і, можливо, буде тривати ще деякий час, а після нього втома, виснаження, деградація живої системи, якою в даному випадку є територіальна громада села як замкнена система. Бо в зоні відчуження і за її межами різні умови життя, різні можливості, хоч в матеріальному плані, може, за межами зони навіть важче. Скільки часу існуватиме такий патологічний стан - важко сказати, але після нього навіть для цілих народів залишилися тільки пам'ятки культури, хоч для них цей процес був більш тривалим.

Існує два виходи з цієї ситуації:

1. міграція (в нашому випадку - виселення), тобто переміщення в умови середовища та стан комфорту, адекватні початковим - до дітей, онуків, родичів;
2. створення умов середовища та стану комфорту, адекватних початковим в зоні відчуження (у нашому випадку - реевакуація), хоч це набагато складніше, важче, а, можливо, й дорожче, але рано чи пізно Чорнобильською ціліну доведеться освоювати. Невже залишимо нащадкам?

Микола ДЗЯДУК,
заступник начальника відділу
координації соціальних питань ДСП "РУЗОД"
м. Чорнобиль.
Фото Анастасія ЛИСЕНКА.

ДОБРОВІЛЬНІ ЗАРУЧНИКИ АТОМА, НА СВОЙ ЧУЖИЙ ЗЕМЛІ

МІСЦЕВЕ НАСЕЛЕННЯ ЧИ "САМОСЕЛИ"?

координації соціальних питань", яким передбачено виконання комплексу заходів по забезпеченню умов тимчасового проживання громадян, які після евакуації повернулися в зону відчуження. З метою вдосконалення організаційно-правових засад роботи з вказаною категорією громадян, відповідно до наказу АЗВ від 28 січня 1997 року № 7, був проведений їх облік і комплексне обстеження умов проживання. Керівники і спеціалісти АЗВ та підприємств зони проводять прийом громадян, які після евакуації повернулися в зону відчуження, з різних питань, що не обмежує їх права звертатися в інші державні установи. Існує графік регулярного відвідування населених пунктів зони відчуження представниками підприємств та посадовими особами Іванківського району для вивчення обстановки на місцях.

Сьогодні в Чорнобильській зоні відчуження у 15 населених пунктах проживає 563 особи. Жителі с. Луб'янка Чорнобильського району були евакуйовані в с. Діброва Поліського району, де й прописані (36 осіб), але після евакуації повернулися назад. Населені пункти Поліського району потребують подальшого обстеження. Кількість жителів змінюється в залежності від пори року, і в окремих селах зліту збільшується майже удвічі. Найбільш заселеними, крім міста Чорнобілля, є села: Куповате - 82 особи, Іллінці - 81, Паришів - 60, Опачичі - 58, Теремці - 47, Оташів - 21, Городище - 21. Серед жителів 234 чоловіки і 329 жінок. Серед цих громадян - 25 інвалідів. За віком вони розподіляються таким чином: до 35 років - 20 осіб, від 35 до 60 - 139 осіб, за 60 - 404 особи. З числа громадян, які проживають у зоні відчуження, 267 приписані в сусідніх населених пунктах Іванківського району, 233 з них бажають переселитися, причому 209 сімей після евакуації не забезпечувалися житлом в "чистій" зоні та мають право на його отримання, у тому числі 5 осіб проживають у м. Чорнобілі.

Пенсіонери, які проживають у селах зони відчуження, мають змогу отримувати пенсію з доставкою додому (за станом на листопад 1998 р. (307 осіб), а пенсіонери м. Чорнобілля - у відділенні зв'язку (20 осіб). Пенсія доставляється щомісячно. У листопаді 1998-го пенсія виплачувалася за вересень, а соціальні виплати, передбачені Законом України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи", за березень ц. р., тобто заборгованість відповідає ситуації в цілому по Іванківському району. Мешканцям населених пунктів зони відчуження надається допомога у встановленні інвалідності, отриманні посвідчень потерпілих внаслідок Чорнобильської катастрофи, влаштуванні в будинки для осіб похилого віку, проводиться нагляд за одинокими громадянами, забезпечується ритуальне обслуговування померлих одиноких громадян тощо. Всім мешканцям зони відчуження була надана можливість брати участь у виборах народних депутатів України та депутатів місцевих Рад 29 березня 1998 р.

Усі села, крім Залісся, електрифіковані й обладнані системою радіотелефонного зв'язку. Діють автобусні маршрути один раз на місяць по кожному із напрямків, до смт Іванків, на релігійні свята організовуються поїздки до міста Чорнобілля, здійснюється доставка у поліклініку на періодичні медичні огляди, щотижня в села автолавка доставляє продовольчі товари згідно з договором, укладеним із районним